בסייעתא דשמיא
גליון פ"ה | שנה ד' | פרשת יתרו, שבט תש"פ

החינוך והמנחה

מצוות הפרשה במשנתם של רבותינו 'החינוך' וה'מנחת חינוך'

עובדות ומעשיות, פלפול והלכה
סובבים והולכים סביב מצות השבוע
במשנתם של רבותינו החינוך והמנחת חינוך
מוגשים בשפה ברורה ונעימה

והשבוע סביב: איסור לא תחמוד

שרש המצוה: המחשבה מביאה לידי מעשה!

האם צריך להוריד את הכובע בפני המשגיח?

הם זחלו על ברכיהם כזחול הנחש על גרונו הרחב...

ישיבת טשעבין.

ישיבה זו נודעת היא כאחת הישיבות היותר חשובות בציבור החסידי, והיא מחנכת את בניה לירא את ד', לעובדו, ולשקוד על דלתי תורתו תדיר ברוח אבות וגאוני חסידות לדורותיהם!

מי שמכיר (ומי שלא, נכיר בעבורו...) בצד בנין ישיבת טשעבין השוכן ברחוב חנה בירושלים עיה"ק בניה חצר ארוכה וצרה, שממנה נכנסים לבנין הישיבה. השמועה מספרת על כך שבעוד בימינו אנו שוכן היכל הישיבה בקומה השניה בבנין, כאשר מקודם אליה עולים גרם מדרגות, עדי מגיעים אל קומת היכל הישיבה, בבחינת 'מי יעלה בהר ד'". הרי שבימים עברו שכן היכל הישיבה בקומה הראשונה שבבניין, כך שמיד עם הכניסה אל הבנין מצא הבחור את עצמו בהיכל הישיבה הקדושה,

כך שהתבדרה שמעתתא בין בחורי הישיבה, שבעצם בימים ההם שהיכל הישיבה שכן בקומה הראשונה, צמוד לחצר הכניסה לבנין הישיבה, וחלונותיו פתוחים לאותו חצר, היתה מלאכתו של ה'משגיח', הממונה על השגחת הבחורים והקפדתם על זמני הסדר, קלה יותר מאין כמוהו. שכן ממקומו בסוף היכל הישיבה היה יכול לחזות דרך החלונות הפונים אל אותה חצר, ולהבחין בכל אותם 'מאחרי שבת' המגיעים באיחור אל הלימוד בסדר הישיבה, ולהעמידם על מקומם תוך מילוי תפקידו נאמנה...

בשל כך מצאו להם הבחורים המאחרים דרך מקורית להתחמק מעיניו הבוחנות של המשגיח, בכך שאם קרה מקרה ובחור איחר להגיע אל משמרתו, היה הלה מתכופף איפוא על ברכיו וזוחל בכל שטח החצר שמתחת לחלונות ההיכל, עדי הגיעו אל הכניסה לבנין, כדי שעיני המשגיח לא יקלוהו דרך החלונות...

דרך מקורית מאוד...

אמנם היו בחורים ש'לא כרעו ולא השתחוו', ואף אם היו מגיעים מאוחר היו עוברים את שטח החצר בעודם הולכים על שני רגליהם כאחד האדם, באשר לא היה לפי כבודם לזחול על גרונם כאחרים...

שני בחורים היו בישיבה. וביום מן הימים בשעת הארוחה נוצר וויכוח ביניהם, ויכוח משמעותי בדרך הליכותיו של בחור בישיבה, שני הבחורים לא היו ממשכימי הקום דווקא, ולפעמים היו מופיעים באיחור לסדר הישיבה, דבר שהוא אכן בלתי נסלח, אך קורה. ושניהם לא היו מסוג הבחורים שהיו משתחווים בפישוט ידיים ורגליים בעוברם בחצר הישיבה מחשש לעיניו של המשגיח, אלא הלכו תדיר על רגליהם אף בחצר כמקודם.

אלא שבעוד האחד, אשר חזקי שמו, היה עובר את החצר כשכובעו על ראשו - כברגילות, כאילו בהתרסה קלויה כלפי המשגיח, לאמור: 'על אף שהנני מגיע מאוחר, אינני חושש ממך ומכוחך! איני זוחל על הרצפה כאחרון הריקים, ואף איני מסיר את כובעי בשל כך. אלא כמו שאני, נכנס אני אל הבנין כאילו לא קרה דבר, כאילו אני מהעשרה ראשונים בהיכל הישיבה, מתעלם אני לגמרי ממעמדך!'

היה החבר השני - מרדכי שמו, כנוע יותר, ומקבל עול מורא רבו יותר. כאשר מרדכי, בשעה שהיה מאחר לסדר, היה תיכף בהגיעו לחצר הישיבה, מסיר את כובעו רחב השוליים אשר לראשו ומניחו בפינה צדדית, ונכנס כך אל חצר הישיבה ללא כובע על ראשו. כאשר בכך הוא משדר שהוא מקבל את מרות המשגיח, והוא מתנצל על כך שהגיע באיחור שלא באשמתו, שהרי אין אונס כאונס השינה... ובכך שכניסתו ללא הכובע על ראשו בשעה מאוחרת איינה אומרת בדווקא שאיחר היום, אלא יכול החושב לחשוב כאילו הגיע כבר מזמן, ורק יצא עתה מן הישיבה לסדר דבר מה, וחזר כלעומת שבא! ומרדכי עשה זאת כאקט של כבוד למשגיח העושה את תפקידו!

ישבו השניים, חזקי ומרדכי סביב שולחן המטבח בישיבה ודנו בכובד ראש בסוגיא דנן. חזקי עם הכובע על ראשו טען בלהט שהצדק עמו. "הן המשגיח הוא בסך הכל בשר ודם, ולמה עלי להיכנע בפניו עד כדי הסרת הכובע כאקט סמלי?"

"מה עוד", טען בלהט. "שסבורני שאף המשגיח אינו מתרשם יתר על המידה מהסרת הכובע, שכן מבחינתו בחור אשר מאחר לסדר הישיבה פושע הוא, ולא משנה באיזו עטיפה הוא עוטף את איחורו זה, ולכן אין סיבה להסרת הכובע בכניסה לחצר, שכן אף את המשגיח היא אינה מכבדת!" סיכם בעוצמה!

מרדכי לא נשאר חייב ומיד הזדעק: "הקשב חזקי יקירי, בענין טענתך הראשונה איני מעוניין לדון כלל! שכן אין אני רבך, ואף איני מוכן למלאות משבצת זו... אך אני סבור שצריך לכבד את המשגיח, על אף שהינו רק בשר ודם. הוא המשגיח. לו התפקיד, ולו הכבוד. מה גם שבכיסו שנים רבות של ניסיון בחינוך והעצמה, ויש מקום גדול להיכנע לפניו. אך לא אתווכח עמך על זה. חבל על הזמן שלנו!

אך הנקודה השניה שהזכרת, עליה אני חולק מכל וכל. ועל זה אצטרך להתווכח עמך בתוקף. שכן אתה טוען שהמשגיח אינו רואה במעשה של הסרת הכובע אצל הבחור המאחר מעשה אצילי יותר מבחור אחר המאחר ואינו מסיר את כובעו וממשיך בשלו כאילו לא קרהו דבר, ובכן מוכרח אני לומר לך שהנך טועה בגדול. המשגיח, עיניו נבונות ומעיינותיו החינוכיות צופות, ובוודאי שהוא מתייחס לבחור אשר כשהוא מאחר במעט להגיע אל הסדר הוא מסיר את כובעו ומראה בכך הכנעה והבנה למצבו, בצורה הרבה יותר טובה ומקבלת, מאשר אל בחור שהוא נכנס באיחור תוך התרסה גלויה ומתריסה!

מוכרח אני לומר לך זאת! אין לי ספק שהוא רואה את השוני בין הבחורים! אין ספק!" סיים מרדכי מחוסר הכובע.

"לא נכון", זעק חזקי. "עניין הורדת הכובע הוא שטותי ואינו משנה כלל!"

"נכון ומתבקש!" זעק מרדכי.

וכך המשיך הוויכוח להסתעף והגיע לטונים גבוהים במיוחד, עד שבלהט הוויכוח זעק מרדכי: "אני בטוח במאה אחוז שהצדק עמי, שהמשגיח מבחין בין שני הבחורים ורואה בעין חיובית יותר את הבחור מסיר הכובע, עד שמוכן אני להתערב עמך על... מכנסיי אשר לרגלי, לא פחות!!

לאמור, אם אינני צודק, הרי המכנסיים שלי - שלך הם ויכול אתה לקחתם לעצמך!"

בום! ביטחון כזה, עד להתערבות על המכנסיים. לא יאומן!

אך חזקי בעל הכובע לא וויתר. "אף אני", הכריז. "מוכן אני להמר על מכנסיי המשובצים. שאם הצדק עמך, מכנסיי אשר לרגליי - שלך הם ולך!"

כך המשיכו בויכוחם שיש בו גם קצת מהות וטעם, האם הסרת הכובע משנה למשגיח במשהו את התמונה הכוללת או לא. עד לתחילת הסדר בישיבה, נמשך וויכוחם אזי נחפזו לרוץ אל היכל הישיבה, שהרי אינם רוצים להיות שוב מן המאחרי שבת...

כמובן, כדרכם של וויכוחים אף צד לא השתכנע מרעהו, וגם גיוס המכנסיים לענין לא תרם בכהוא זה לאף צד...

עד היום לא ידוע איך נתוודע הדבר. אבל כך היא העובדה שבאחת מן השיחות שניהל המשגיח עם חזקי, פלט בין הדברים "...ראה נא את מרדכי מסיר הוא את כובעו כשהוא מגיע מאוחר אל היכל הישיבה, ובחכמה הוא עושה, מראה הוא כניעה והבנה למצבו, ובודאי עדיף הוא על אלו שאינם מסירים את הכובע, וכל שכן על אלו שזוחלים..."

חזקי נענר באחת. המשגיח התייחס לוויכוחם, לא להאמין. את המשך השיחה כבר לא שמע. במהרה אץ רץ אל רעהו מרדכי ומסר לו את הדברים באומרו: "ניצחתני חבירי, אכן צדקת בדבריך, ואף מפי המשגיח בעצמו שמעתי כי כן, מסיר אני את הכובע בפניך... אכן יש לאקט של הסרת הכובע משמעות עמוקה. אכן!"

אך בזאת לא תם העניין...

למחרת בבוקר מתעורר לו חזקי, ולאחר נטילת ידיים כדין, כשרוצה ללבוש את מכנסיו, מגלה הוא שאין! אין מכנסיים! המכנסיים אינם נראים כלל! מנסה הוא לאמץ את מוחו שמא הניחם במקום אחר, אך לא, הוא בטוח במאת האחוזים במקום הנחתם, אך עתה עם אור הבוקר המכנסיים אינם, בלא להשאיר עקבות...

מה קרה?

ובכן בירור קצר ומהיר העלה שמרדכי הוא זה שהעלימם לרשותו!

במהרה אץ רץ חזקי אל רעהו מרדכי בשאגות "איה מכנסיי"? למה לקחת לי את כסותי וגנבת את מכנסיי? החזר לי אותן במהרה!"

מרדכי חייך את חיוכו הרחב. וענה בתגובה - "הן התערבנו בינינו בוויכוח אשר היה לנו על מכנסינו שלנו, כשכל אחד טוען שבאם השני צודק, יעביר הוא את מכנסיו (!) לשני, וכפי ששחת לי אמש, התברר שאני צודק לחלוטין, הן כך שמעת במפורש יוצא מפיו של המשגיח בכבודו ובעצמו, ולכן מכנסיך אשר לרגליך - שלי הם, ובדין אני נוטלם, ואיני מתכוון להחזירם! הן הפסדת בויכוח!

חזקי הנדהם רתח מזעם. "הן לא היתה זו התערבות רצינית, היה זה מעשה צחוק ושובבות, לא יותר. החזר את מכנסיי, שלי הם!"

אך מרדכי עמד בתוקף על שלו. "הרי התערבנו בינינו שהצודק נוטל את מכנסי השני, מכנסיך שייכים לי!"

לא הגיעו השניים לעמק השווה, כשמרדכי מתמיד בסירובו להחזיר את המכנסיים לחזקי.

בראות חזקי שאין לו ברירה, וכי כל הטיעונים מוצו, ומרדכי נשאר איתן בסירובו, מיהר לפנות אל האיש וההליכות מרן הגאון רבי אברהם גניחובסקי צוק"ל מראשי ישיבת טשעבין, כאשר הוא מספר לו את כל אשר קראהו, על כך שהתווכחו באיזה ענין, ובלהט הדברים נפלט מביניהם התערבות על המכנסיים, וכיון שהוא נמצא בצד המפסיד, נטל החבר את מכנסיו שלו לעצמו. והוא, אנא הוא בא, המכנסיים דחופים לו ביותר, והלה אינו מוכן להחזירם!"

כיוון שכן הזמין רבי אברהם את מרדכי לחדרו, לדעת מה זאת ועל מה זאת. בחדרו התלהט הויכוח שוב, זה טוען: 'מכנסיי שלי הם, וההתערבות אומללה היתה ולא רצינית'. וזה טוען: 'ההתערבות בתוקף היא, ולכן המכנסיים שלי הם!'

הלהט בוויכוח חזר והתלהט.

פתע פנה רבי אברהם אל חזקי חסר המכנסיים והורה לו לצאת מן החדר!

מקץ דקות ארוכות, משהצליח רבי אברהם לשכנע בדרכיו שלו, הנעימות והטובות, את מרדכי להשיב את המכנסיים, קראו שוב לחזקי החדרה, ומרדכי הושיט לו את מכנסיו ומסרם לו בחדרה, והכל בא על מקומו בשלום, בתיווכו של רבי אברהם - אומן המידות וההליכות!

אך חזקי היה אמנם מרוצה מקבלת מכנסיו, אבל עדיין לא היה רגוע לחלוטין. "רוב תודות לרבי". פנה אל רבי אברהם. "על השתדלותך להשיב לי את מכנסיי על הצד היותר טוב. אך מדוע היית צריך לשלחני מהחדר, להמתין בחוץ מושפל ונבוך במהלך השיחה עם מרדכי, וכי דבר סתר לחשת לו למרדכי, שהיית מעוניין שלא אהיה שותף לו?" תהה.

"הירגע, תלמידי האהוב". השיבו רבי אברהם בנועם ובסבלנות. "הוריתי לך לצאת מן החדר בשל סיבה אחרת לגמרי! ואף דבר סתר או דומהו לא לחשתי באוזני מרדכי ידידך!

תא שמע ותבין שרק מדאגתי הכנה אליך שילחתי אותך החוצה עד לגמר הויכוח.

שכן בעת שהצגתם את טענותיכם בפניי, הוברר לי שאכן חברך צודק, וכי עפ"י דין תורה המכנסיים שייכים עתה למרדכי המנצח, ורק אליו. שכן התערבתם עליו בדעה צלולה ונכונה, ומשהפסדת בוויכוח, רשאי הוא ליטול את המכנסיים ולקנותם בקנין גמור, ושלו הם!"

"ברגע שהוברר לי לחלוטין שהמכנסיים בעצם שייכים עכשיו בשייכות גמורה לחברך המנצח, ומצד שני הבחנתי בפעולותיך הנמרצות לקבלת המכנסיים, ובזיק השוכן בעיניך, קלטתי לפתע שברגעים אלו ממש אתה בעצם עובר על האיסור תורה הנורא 'לא תחמוד', שהרי הנך חומד במלוא העוצמה בדבר מה - במכנסיים, השייכים כרגע מדין תורה לחברך, ולא לך!

ולכן, באשר רציתי להצילך מהאיסור הנורא של 'לא תחמוד', הרחקתי אותך מן החדר לזמן מה, עד שהצלחתי להגיע להבנה עם חברך, וכשהוא החליט להעביר את המכנסיים בחזרה אליך, הרי כבר אינך נכשל באיסור לא תחמוד, באשר המכנסיים שוב שייכים לך כבתחילה, אזי יכולת להיכנס ברוגע אל החדר ולקבל בשמחה את המכנסיים אשר שייכים לך שוב..."

התבוננות מדהימה, פחד מחטוא, חכמה עמוקה ובין אדם לחבירו שחברו יחדיו אצל רבי אברהם, אמן התורה והמידות!

ישר כח מעומק הלב להר"ר פ. בלוי שליט"א והר"ר ר. קלפהולץ שליט"א
ששחו לי את שני חלקי המעשה! שאו ברכה מן השמים!

המנחה

מתוך המנחת חינוך,
ערוך ומבואר בשפה השווה לכל נפש

"לא תחמוד". מה הדין בחמד וקנה, האם הקנין קיים?

"לא תחמוד"

זוהי הדיברה האחרונה בעשרת הדיברות שנאמרו לישראל במעמד הר סיני, כמו שמובא בפרשתינו, פרשת שמות. וכותב הסמ"ק שחומרתה גבוהה ביותר עד ש"לפיכך נחתמו עשרת הדברות ב'לא תחמוד', לומר לך שהחומד עובר בכולן!"

ודבריו מבהילים על הרעיון והדעת!

א. לפנינו דרוש ופלפול נאה בענין איסור לא תחמוד אותו כותב רבינו המנחת חינוך במצוותינו, באות ב'. אך מקודם נביא בזה את דברי הנשר הגדול הרמב"ם בספרו, שכן עפ"י שיטתו ופסקיו נחצבים דברי רבינו החינוך ומנחתו במצותינו זו.

וכך כותב הרמב"ם בגדרי ודיני המצוה (הלכות גזילה א, ט): "כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו, או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר (שמות כ, ט"ז): "לא תחמוד".

ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה. ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר (דברים ז, כ"ה): "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" - חימוד שיש בו מעשה!"

לאמור: א. איסור לא תחמוד הוא דווקא בשעשה מעשה בסוף.

ב. אפילו נתרצה המוכר - מכ"מ כיוון שמעשה המכירה באה ע"י חמדה, עבר הלוקח על הלאו דלא תחמוד.

ג. מכ"מ המכירה קיימת גם קיימת, על אף שעבר בדרך על הלאו דחמדה!

ב. על נקודה זו האחרונה שהמכירה קיימת גם קיימת, ("בין אם המוכר אמר רוצה אני, או לא אמר רוצה אני" כהגדרת רבינו המנח"ח) נעמד המגיד משנה. וזאת לאור מה שקיימא לן כרבא בסוגיית 'כל מילתא דאמר רחמנה לא תעביד אי עביד מהני או לא!'

שכן מצינן במסכת תמורה (ד: - ו:) סוגיה ערוכה בענין זה. כאשר אביי ורבא נחלקים בענין העושה מעשה שהתורה אסרה לעשותו, האם נחשב המעשה כעשוי, או לא. אביי סובר: 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני'. שמעשהו עשוי. ואילו רבא סובר: 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני'. שכיון שהתורה אסרה לעשות מעשה זה, אין שייך לומר שמעשהו עשוי!

והנה לפי היוצא מדברי הרמב"ם החומד חפץ מחבירו וקונהו ממנו (ברצון או שלא), הרי המכירה קיימת. וקשה, למה מכירה זו קיימת? הרי קיימא לן כרבא ש'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד - לא מהני!' שאין מעשהו קיים, וא"כ עפ"י דין אין על המכירה לחול כלל, הואיל ומעשה המכירה היא חלק מאיסור החמדה, שעליה אמרה תורה "לא תחמוד" - לא תעביד! וא"כ אי עביד לא מהני! ולמה פוסק הרמב"ם שהמכירה קיימת?!

ג. על כך מתרץ המגיד משנה, שבאמת לא קשה, שהרי הוא "כעין גוזל צמר ועשה ממנו בגד, שאינו משלם אלא כשעת הגזילה, וקנה הדבר בשינוי כדאיתא התם, אף כאן קנה בדמים!"

וכוונתו להמובא במסכת תמורה (שם) שמקשים שם על דברי רבא שאם אכן 'אי עביד לא מהני', למה תנינן: "הגוזל עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים - משלם כשעת הגזילה!" והיינו משום שקנה את החפץ במעשה הגזילה שעשה, והאיך קונה את החפץ במעשה זה, והרי התורה אמרה (ויקרא יט, יג): "לא תגזל" וכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד - אי עביד לא מהני! ומתרצת הגמ': "אמר לך רבא, שאני התם דאמר קרא (ויקרא ה, כג): 'אשר גזל' - כמה שגזל!" והיינו שיש גזירת הכתוב מיוחד שאף שבכל מקום 'אי עביד לא מהני', מכל מקום בגזילה קנה את גזילתו, שהרי התורה אמרה לשלם רק כשעת הגזילה, ולא כפי שעת ההשבה. הרי לך שכבר בשעת הגזילה קנהו הגזלן במעשה הגזילה!

וא"כ, מסמיך המגיד משנה, י"ל שאף ב'לא תחמוד' אמרינן שקנה את החפץ בדמים ששילם, כמו שבגזילה קונה את החפץ במעשה גזילה!

ד. ורבינו המנח"ח מביא את דבריו, אך מיד מקשה את הקושיא המתבקשת: "ודבריו אינם מובנים, דשם (גבי גזל) גזירת הכתוב, דדריש 'אשר גזל - כענין שגזל!' עי"ש אבל כאן מנלן?!" שכן אין הכוונה שלמדינן מעובדא דגזילה שכל שישנו מעשה כלשהוא קונה החפץ מכל מקום, שלכן נאמר שבאיסור לא תחמוד קונה את החפץ בדמים. אלא הכוונה היא שבגזילה ישנו גזירת הכתוב מיוחד מ'אשר גזל', שקונה הגזילה, אך באיסור לא תחמוד, שלא מצינו גזה"כ כזו, מאין יימר לן שקונה החפץ?!

ה. ולכן מציע רבינו עוד ג' תירוצים נאים על קושיית המגיד משנה, מלבד תירוצו הוא.

בראשונה מביא רבינו שחזינן להלחם משנה בהלכות בכורות (פ"ו, ה"ה) גבי מעשר בהמה, שמכריח שבמחלוקת אביי ורבא אי עביד מהני או לא מהני, פוסק הרמב"ם דוקא כאביי, שאף במקרה שאמרה תורה לא תעביד, מכ"מ אי עביד בכל זאת - מהני מעשהו!

וא"כ לא קשה מידי, שלכן נפסק ברמב"ם שמעשה הלקיחה קיים, אף שעובר בכך על איסור 'לא תחמוד', שהרי נוקט הוא כאביי ד'אי עביד - מהני!'

ו. אך רבינו כותב: "והאריכו בזה האחרונים אי הלכה כאביי או כרבא, ואין כאן מקומו. אבל נראה שאף אם נאמר כרבא, והר"מ פוסק כוותיה" יש לתרץ דבריו הדק היטב.

וזאת לאור דברי המהרי"ט בשו"תו (ח"א סימן ט') שמתקשה שם בהבנת דברי רבא היסוד. שכן על שיטת רבא קשה מה ששנינו (חולין יד.) שהשוחט בשבת ויום הכיפורים - שחיטתו כשרה. ולמה שחיטתו כשרה? הרי 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני' פוסק רבא. וא"כ, הרי התורה אוסרת לשחוט בשבת, ולכן אם שחט, תהא בהמה זו נחשבת כנבילה, הואיל ושחיטה שהיא באיסור, לא מהני!

ולכן מבאר המהרי"ט יסוד מוסד בדברי רבא, בכך שמה שסובר רבא שהעובר ועושה מעשה עבירה אין עשייתו נחשבת עשייה, הוא דווקא אם ע"י האמירה שהמעשה אינו קיים, נצול הוא שלא יהיה כאן מעשה איסור. אולם אם ע"י אמריתנו זה יתרחש איסור אחר, בכה"ג אמרינן שמעשיהו קיים גם קיים, הואיל ולא נועיל לו להציל מאיסור.

וכגון בנידון דידן, אדם השוחט בשבת, אם נאמר שמעשהו אינו קיים, ושחיטתו אינה שחיטה, לא נוכל להחזיר באמירה זו את הבהמה לחיים, שכן לא נוכל לעשות לה תחיית המתים... ולכן אם נאמר כן יהיה חייב עתה משום נטילת נשמה! שהרי כאמור את נפש הבהמה איננו יכולים להחיות. ואם לא יהיה כאן איסור שחיטה, יהיה איסור של נטילת נשמה!

לכן בכגון זה אף רבא סובר ש'אי עביד - מהני', מעשהו קיים ושחיטתו כשרה, שהרי לא נועיל להציל מאיסור אם נאמר 'אי עביד לא מהני'!

ודפח"ח!

ז. עפ"י דבריו אלו של המהרי"ט מסביר רבינו המנח"ח גם את דברי הרמב"ם במקום דלא תחמוד. בכך שמכיון ואפילו אם תאמר שאין מקחו קיים, מכ"מ יעבור על לאו דלא תחמוד, שהרי החומד את החפץ וגזלו, עובר הוא גם כן על לא תחמוד! כך שאדרבה אם תאמר שאין מעשהו קיים לא רק שלא תמנע את איסור לא תחמוד, שיכול להתקיים אף בגזילת החפץ אח"כ, אלא עוד תוסיף איסור נוסף של לא תגזול. לכן אמרינן שמעשהו קיים ומקחו מתקיים בידו!

תירוץ נפלא ביותר!

(ורבינו מפנה אותנו לעיין בסוף מצוה לב, אות ב' לענין דברי המהרי"ט בשוחט בשבת, וכן בספר שער המלך (פ"ג מהלכות גירושין הי,ט) מה שמפלפל בזה)

ח. תירוץ נפלא נוסף מביא רבינו עפ"י דברי הפנים מאירות (שו"ת ח"א, לד) המבאר את דברי רבא שהא שאמרה תורה 'אי עביד לא מהני', הוא דוקא היכי שייגרם הפסד רק לעושה המעשה האסור, שבכהאי גוונא קנסה אותו תורה שלא יהא מעשהו קיים. כדי שלא יהנו מעשיו. אך אם כתוצאה מקנס זה שאנו מבטלים מעשיו עתה, יוזקו גם אחרים שלא עברו כל איסור, בכהאי גוונא לא מבטלינן מעשהו, רק פעולתו שרירה וקיימת!

וכגון באחד שנשבע שלא ימכור חפץ מסוים, והנה לא עברו ימים אחדים ואותו אחד לא שעה לשבועתו ומכר את החפץ לחברו בדמים מרובים. הנה בכגון זה, מצד האיסור, היינו צריכים לבטל את המכירה, שהרי המוכר נשבע שלא ימכרהו, ולכן אסור עפ"י תורה למוכרו ו'כל מה שאמרה רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני' לדברי רבא. אך מכ"מ מצד שני נמצא שאנו פוגעים גם בלוקח החפץ שלא עשה שום רע ולא עבר על אף איסור, והרי לא יאות למיעבד הכי להפסידו, שכן רק את העובר עבירה יש לקנוס לבטל מעשהו, אך לא את חבירו שלא עבר שום איסור!

לכן במקרה זה של שבועת המוכר אמרינן שהמעשה קיים כי היכי שלא יוזק הלוקח!

ט. א"כ, מקיש רבינו מדבריו גם לנידוננו אבן קניית החפץ ע"י החמדן. שהרי הרמב"ם פוסק שאפילו בשאמר המוכר 'רוצה אני' במכירת החפץ לחמדן, עובר החומד על לא תחמוד, הואיל ומעשהו בא ע"י חמדה ובעקבותיה (כן משמע מדברי הראב"ד בהגהתו על הלכותיו)

וא"כ במקרה כזה שהמוכר חפץ במכירת החפץ לחמדן, אם נאמר שהמעשה בטל משום שעבר הלוקח על איסור 'לא תחמוד', הרי יוזק גם המוכר, שמכירתו תתבטל, על אף שלא עשה שום איסור. ובוודאי שאין עושים כן!

לכן כותב הרמב"ם שבכל מקרה של מכירה ע"י חמדה המכירה קיימת אף לדברי רבא, שכן יש כאן עוד צד של המוכר שלא עשה שום רע, וכן לא מבטלינן בכהאי גוונא את המכירה!

שפתיים ישק.

מסתורי מחשבותיו של שרגא פייבל פליגלזון...

פניו שידרו חמיצות ועצבות.

שאגות ברכת ה'מזל טוב' הדהדו סביבו מכל הצדדים, אך פניו נותרו אטומות וחמוצות, כאילו לא אליו מכוונים ברכות המונים, ושיהיה לו מזל טוב.

ר' שרגא פייבל פליגלזון, יהודי בר אוריין ובר אבויין היה, אברך משכמו ומעלה, המשתדל לעשות רצון קונו בלבב שלם. לאחר חתונתו המתין שרגא פייבל הלז לפרי בטן שנים רבות. שנים שכללו סגולות שונות, מקובלים יותר, ומקובלים פחות. בהתאם לא היה ציון של צדיק אחד אותו לא פקד שרגא פייבל ודלתות רבות של חדרי צדיקים החיים עימנו לאוי"ט עבר שרגא פייבל בבקשו את ברכתם וישועתם של צדיקים. מה לא עשה כדי לזכות בפרי בטן, אך הדלת כאילו ננעלה בפניו.

לאחר שנים קרה הנס. בן ראשון נולד לשרגא פייבל. אף אחד אינו יודע בשל מי הסער הזה, ומה גרם לישועה הגדולה, היו שגרסו שהפרשת חלה המונית, היא שגרמה זאת. היו שהתעקשו על ברכתו של גדול הדור. והיו שלחששו בשקט שלאחרונה פקד שרגא פייבל את נווה קודשו של צדיק נסתר, שאך מתי מספר יודעים את עוצם גדלותו וצדקותו, והוא זה שפעל את הישועה הגדולה.

כך או כך. השמחה אצל ידידיו ומשפחתו של שרגא פייבל הרקיעה שחקים, הן שנים רבות כל כך מחכה הוא לראות זרע ברך ד' שימשיכו את שושלת הזהב היהודית הנצחית. והנה, באה הישועה. תינוק בא לעולם ושימח את כל היקום והמשפחה...

אך מה התאכזבו המה בראותם את פניו של שרגא פייבל עצמו, והם משדרות עצבות ודכדון, היה נראה כאילו שבישרוהו עכשיו שנטרפה ספינתו על לב ים והתנפצה לגזרים, ולא כמי שנולד לו זה עתה בן זכר לאחר שנים ארוכות של ציפיה.

היה המראה מוזר ביותר. ניגש ידיד אל עבר שרגא פייבל, ובפנים מאירות השמחות בשמחת חבר מגיש לו יד למזל טוב, תוך רקיעה ברגלים בהתרגשות. אך שרגא פייבל עצמו מושיט לו אך יד קרירה, כאילו אין זה נוגע אליו, ואפילו גרוע מכך, עצב הוא ביותר. מראהו של שרגא פייבל ביטא יותר מכול את הביטוי השחוק 'אבל בין המחותנים', בעוד למעשה הוא המחותן הראשי בחגיגה.

כל ידידיו ובני משפחתו 'שברו את הראש' בנסיון להבין מה עובר על שרגא פייבל, שהיה ידוע כאברך נורמטיבי לחלוטין, ההולך בתלם תדיר. מדוע מתהלך שרגא פייבל עתה כאילו בישרוהו בשורה קשה מנשוא?!

שוחחו המה בינם לבין עצמם בניסיון להבין את התנהגותו המוזרה, ולא שמו לב לפתע האיך שרגא פייבל מתקרב אליהם מאחורי גבם. בשלא שמו לב אליו המשיכו לדבר ולטחון בדבר מניעיו המוזרים והתנהגותו הגובלת בתחום התמהוניות כאילו הוא אינו נמצא. שרגא פייבל, בקולטו את הסיטואציה המביכה, נעמד איפוא בפינה צדדית והיטה אוזן לשיחתם בעל כורחו.

פתע הבחין אחד מהם בשרגא פייבל מיועדינו 'גיבור' השיחה.

הלה נבהל וניסה להסב את השיחה לנושאים אחרים, אך שרגא פייבל סימן להם שהוא שמע הכול.

משהבינו שאכן שרגא פייבל שמע את כל תוכן שיחתם, החליטו בתגובה לשאול אותו בעצמו, מדוע הוא מתהלך כאבל אשר מתו מוטל לפניו, שעה שתקוותו המיוחלת התממשה לאחר שנים כה רבות של המתנה.

שרגא פייבל הביט עליהם כאילו הם חיים בפלנטה אחרת. "למה אינני שמח"? אתם שואלים. "למה שאשמח? והתינוק שנולד, נולד עם מום בקרבו!"

"מום"?! לא האמינו הקרובים, "וכי התינוק איננו בריא? הרי בעינינו ראינוהו, והוא נראה בריא ושלם לחלוטין!"

"לא ולא, לא ראיתם נכונה", התעקש האב, "לצערי, יש לו מום רציני. חסר לו איבר שלם בגופו!"

"למה כוונתך?" נלחצו קרוביו. "על איזה מום הינך שח? האם אתה בטוח בקביעתך?"

"לצערי הרב, כן." נענה שרגא פייבל בכאב לב. "מום רציני לו, בדקתיו בכל חלקי גופו, וראיתי שאכן ידיים יש לו, רגליים גם. עשרים אצבעות מזעריות וענוגות נוכחים גם כן. עיניים, פה, אוזניים, כולם בריאים, משורטטים וטהורים. אך הדבר החשוב כל כך חסר לו - - -

חסרים לו

- - - כנפיים"

פרץ שרגא פייבל בבכי קורע לב.

"בני בכורי, מושא התפילות והתקוות כולם נולד ללא כנפיים!

"כל כך רציתי וקיוויתי שיוולד תינוקי זה עם כנפיים, הן עם כנפיים אפשר לעוף בקלות לכל מקום שרוצים. כשיש כנפיים אין צורך להזדקק לשירותי תחבורה. עם כנפיים החיים כל כך יפים, נוחים, ממש מושלמים...

זו הסיבה לתקוותי המנופצת, ולכן אני מסתובב כה עצוב ומאוכזב.

הכנפיים, הן אלו שחסרות ..."

הכנפיים. תמיד אנו בטוחים שלו רק היו לי כנפיים - הייתי מאושר עלי אדמות!!!

יכול אדם לקבל מתנה מושלמת ויקרה מאת הבורא יתברך, עטופה בסרט ובמלמלות, אך במקום לראות, להתפעל ולשמוח על כל הטוב שקיבל, הוא עלול להתאהב? בכנפיים של הציפור הקטנה שעפה מול ביתו! ואת כל השמחה, ההנאה וההתפעלות מהמתנה שקיבל, הוא עלול להחליף באכזבה ובקנאה בכנפיים העלובות של הציפור!!

כמה מתנות נותן לנו הקב"ה, אך אנו בוחרים להסתכל על מה שלא קיבלנו,

מובן שהתנהגות זו היא שטותית לחלוטין. שכן אם הקב"ה בחר שלא להעניק לנו חפץ זה עתה, אות הוא שהדבר או המצב אותו אנו חומדים, אין בידינו להשיגו כלל, ולא רק זאת אלא שהוא בגדר 'כנפיים', שאף שהם חלק אינטגרלי ממבנה העופות, הרי שלבני אדם אין לו שייכות כלל. ואדם רגיל כלל לא נצרך לכנפיים!

'לא תחמוד בית רעך' - - -

כי הם ככנפיים לך!!!

[באמת אמרו שמשל נפלא זה והמסר העולה ממנו מבואר כבר על ידי רבינו האבן עזרה בדברותיו המפורסמים על איסור 'לא תחמוד' ומשל הככפרי ובת המלך דליה במילותיו אלו: "ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפים לעוף השמים... ככה כל משכיל צריך שידע, כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'!" ומומלץ לעיין בכל דבריו שם.]

ברכת מזל טוב חמה ולבבית שגורה קדם
הרה"ח רבי **אליהו עזריאל** (בר"מ) **שור** שליט"א
לרגל נישואי בתו בשעטו"מ

ברכת מזל טוב חמה ולבבית שגורה קדם
הרה"ג רבי **יוחנן הירשמן** שליט"א
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ
יתן ד' ויזכה לרוות רוב נחת יהודי תדיר!

נשמח לשמוע תגובות, הערות והארות:
054-854-0678
או בדוא"ל: a4146577@gmail.com
כמו"כ ניתן לקבל את הגליון בקביעות ע"י שליחת בקשה לדוא"ל.

גליון החינוך והמנחה יוצא לאור אחת לשבועיים
הגליון הבא יצא אי"ה לקראת **פרשת תרומה תש"פ** הבעל"ט

מדור 'בקיצער' אינו מופיע, עקב חוסר מקום.
המעונין לקבלו יפנה לדוא"ל המערכת.